

FÖRELÄSNING 4

FRITS GÅVERTSSON
FILOSOFISKA INSTITUTIONEN, LUNDS UNIVERSITET
Rum 312 Kungshuset, Lundagård, 222 22 Lund, SWEDEN
e-mail: frits.gavertsson@fil.lu.se • tel:+46768482707
Praktisk filosofi vt-14 • FPRA11:2 (Kritiskt tänkande i värdefrågor)

Relevans

En premiss kan sägas vara relevant när den gör slutsatsen mer godtagbar om premissen i sig är godtagbar.

Tänk på att premisserna i en T-struktur kan te sig irrelevanta var för sig, här måste de bedömas tillsammans. Notera också att en premiss kan vara relevant och samtidigt mycket svag, dvs. inte helt irrelevant men samtidigt inte utgöra särskilt starkt belägg för slutsatsen.

Källor till irrelevans

(1) *Åberopande av makt eller hot (argumentum ad baculum)*: att backa upp en slutsats med en "premiss" som går ut på tvång av ett eller annat slag. "Om du inte håller med så får du sparken".

(2) *Åberopande av medlidande (argumentum ad misericordiam)*: att backa upp en slutsats med att om man inte går med på den blir någon ledsen, etc. "Frits borde ge mig VG på tentan, min mamma blir ju så ledsen annars".

(3) *Åberopande av popularitet (argumentum ad populum)*: Att backa upp en slutsats genom att hävda att de flesta tycker så. Detta kan ju vara sant, men vi är intresserade av de goda skäl som majoriteten i så fall har för sin uppfattning. Notera att denna typ ofta kommer i en inverterad variant: "det är bara i norden det är så" är i sig inte relevant för alkoholmonopolets avskaffande, till exempel. Två varianter:

(a) *Snobberi*: Appellerar till en elit (som inte utgör en auktoritet).

"Four Roses Whiskey is for men of distinction."

(b) *statistisk popularitet* ("bandwaggon"): att appellera till popularitet.

"Sony. Ask anyone."

(4) *Åberopande av auktoritet (argumentum ad verecundiam)*: att stödja en slutsats genom att påpeka att en betydelsefull person tycker så istället för att ange skälen personen i fråga har för att tycka så. Se dock kriterierna för bedömning av auktoriteter nedan.

Vanliga felslut gällande Relevans

(1) *Personangrepp (argumentum ad hominem)*: istället för att angripa själva påståendet så angriper man den som för fram det. Dock: När man tar sig an filosofiska verk och idéer är det viktigt att ta författarens karaktär och omständigheter i beaktande. *Ad hominem* överväganden kan med andra ord vara behjälpliga för att *förstå* en filosofs motivation eller för att förklara en tankegång. Dessa överväganden säger emellertid ingenting om *sanningsvärdet* i det filosofen i fråga påstår.

(2) *Att två fel skulle göra ett rätt (tu quoque)*: att försvara sig genom att peka på andras (liknande) brister. Att andra också gör fel gör sällan ens eget beteende mindre problematiskt.

Två varianter:

(a) Angripa motståndaren: "Du har också gjort så!"

(b) Angripa folk i allmänhet: "Alla andra gör också så!"

Tänk dock på att när det gäller moraliskt klander är det inte alltid bara frågan om huruvida någon gjort fel utan också om vem som har rätt att klandra, moralisera och förlåta som står på spel då kan överväganden av den här typen spela roll.

(3) *Halmdocka (Straw man)*: när man inte angriper en motståndares egentliga position utan en version av den som är mycket lättare att motbevisa. Denna form av misstag är väldigt vanligt inom filosofin. Ibland förespråkas positioner på lite olika sätt av olika aktörer i en debatt och om man då skall argumentera mot dessa måste man sammanfatta och förenkla, det är då lätt att det hela resulterar i en halmdocka om man inte är försiktig.

Halmdocka, så här går det till:

1. Person a intar position X.

2. Person b struntar i (eller missförstår) position X och presenterar den liknande positionen Y. Detta kan ske på lite olika sätt:

- (i) misrepresenterar X.
- (ii) b citerar a felaktigt.
- (iii) b utgår från en undervärdigt formulerad X och presenterar den som om den uttömde hela fältet av möjligheter.
- (iv) b presenterar en förenkling av X.

3. B attackerar Y.

Adekvans

Adekvans handlar om huruvida premisserna (vanligen sammantagna) ger tillräckligt stöd för slutsatsen. De två sätt varpå premisser kan vara adekvata (*deduktiv giltighet* och *induktiv styrka*) behandlas under föreläsning 5 och 6.

Vanliga felslut gällande adekvans

(1) *Åberopande av okunskap (argumentum ad ignorantiam)*: Rättfärdigande genom att peka på att det inte finns några slutgiltiga bevis för att det är fel. T. ex. "ingen har kunnat visa att telepati inte fungerar", etc. I normala fall gäller det att om det inte finns några skäl att anta existensen av något så är det bättre att inte anta detta samt att den teori med färre teoretiska postulat är att föredra givet samma förklaringskraft (Ockhams Rakkniv). Det är också möjligt att formulera en inverterad version av detta felslut, nämligen när man antar något som falskt bara för att det inte kunnat bevisas såsom sant (man agerar alltså som om man hade konklusiva bevis för att x inte finns trots att det bara är fallet att ingen kunnat bevisa x).

(2) *Hala slänten/det sluttande planet (slippery slope)*: att argumentera mot något, inte för att det är fel, utan för att det i slutändan kommer att resultera i något dåligt. liknande argumentationer kan vara fullt rimliga, det är ju viktigt att ta långsiktiga konsekvenser i beaktande. Problemet med det sluttande planet är att de andra stegen i utvecklingen antas följa per automatik. "Att förbjuda pornografi är helt oacceptabelt. När vi väl har börjat förbjuda litterära uttryck kommer det att sluta med bokbål!"

(3) *kausala felslut*: När man misstar närhet i tid och rum och/eller statistiska samband för kausala sådana. (a) *Att se samband i samvariation (post hoc ergo propter hoc)*: när man antar att x orsakade y bara för att x inträffade före y . (b) *Sammanblanda orsak och verkan*. (c) *Gemensamma orsaker*: d.v.s. att tro att x orsakar y när det i själva verket är så att något tredje, z , orsakar både x och y .

Auktoriteter

När man inte själv är expert/insatt på/i området måste man kunna bedöma kvaliteten på de auktoriteter som åberopas. Fem krav:

- (1) *Auktoriteten måste vara namngiven*: annars har vi ingen möjlighet att kontrollera denne.
- (2) *Den måste vara erkänd av andra experter på området*: annars kan vi ha att göra med en charlatan.
- (3) *Sakfrågan måste ligga inom auktoritetens kompetensområde*.
- (4) *Verklig kunskap måste vara möjlig på området*.
- (5) *Det måste råda samstämmighet bland experter inom området rörande frågan*: och majoriteten måste hålla med experten som åberopas.